

29.4.2004

619/4/03

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Jari Pirjola

LIIKUNTAESTEISTEN HUOMIOON OTTAMINEN ÄÄNESTYSPAIKKOJA VALITTAESSA

1

KANTELU

Arvostelitte kirjeessänne Turun kaupungin keskusvaalilautakuntaa siitä, että se ei vuoden 2003 eduskuntavaaleissa kiinnittänyt riittävästi huomiota äänestyspaikkojen soveltumiseen liikuntaesteisille. Kerrotte, että ette päässyt sähkökäyttöisellä pyörätuolilla Turussa äänestyspaikkaan nro 26, ettekä siksi voinut äänestää. Mielestänne vaaliviranomaiset saattoivat äänestäjät eriarvoiseen asemaan vammaisuuden tai terveydentilan perusteella.

2

SELVITYS

Kirjoituksenne johdosta hankittiin oikeusministeriön vaaliyksikön lausunto. Turun kaupungin keskusvaalilautakunta antoi asiassa selvityksen. Lausunto ja selvitys oheistetaan tiedoksenne.

3

RATKAISU

Olen tutkinut kirjoituksenne, mutta en ole havainnut siinä oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävää lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä.

Pidän kuitenkin perusoikeusnäkökulmasta epätydyttävänä sitä, että äänestyspaikaksi valittiin tila, johon liikuntavammaiselle ei ollut järjestetty esteetöntä pääsyä.

Pidän perusoikeuksien aineellisen turvaamisen kannalta hyvänä sitä, että oikeusministeriö on kirjoituksenne johdosta antamassaan lausunnossa ilmoittanut kiinnittävänsä ennen seuraavia vaaleja kuntien keskusvaalilautakuntien huomiota siihen, *"että pyörätuolia käyttäviä varten tulisi olla sellainen äänestyskoppi tai muu suojus, jossa äänestäjä voi muiden katseilta suojattuna turvallisesti täyttää äänestyslippunsa, ja myös siihen, että äänestyspaikkojen tulisi mahdollisuuksien mukaan olla sellaisia, että myös sähkökäyttöistä pyörätuolia käyttävillä olisi mahdollista päästä äänestystilaan"*.

Perustelen kannanottoani seuraavasti.

3.1

Oikeusohjeita

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslain 14 §:n 1 momentin mukaan jokaisella Suomen kansalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää valtiollisissa vaaleissa ja kansanäänestyksessä. Pykälän 3 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain 1 §:n mukaan tuon lain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä.

Vaalilain 46 §:n 3 momentin mukaan äänioikeutettu, jonka kyky liikkua tai toimia on siinä määrin rajoittunut, ettei hän pääse äänestys- eikä ennakoäänestyspaikkaan ilman kohtuuttomia vaikeuksia, saa äänestää ennakolta kotonaan Suomessa siinä kunnassa, joka on merkitty äänioikeusrekisteriin hänen kotikunnakseen. Vaalilain 69 §:n 1 momentin mukaan kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että vaalipäivän äänestystä varten kullakin äänestysalueella on kunnan tähän tarkoitukseen käytettäväksi antama asianmukainen äänestystila ja tarvittava kalusto.

Vaalilain 195 §:n nojalla oikeusministeriö antaa tarvittaessa tarkempia ohjeita ja määräyksiä vaalilain soveltamisesta. Oikeusministeriön vaaliohjeiden nro 1 (Kunnan keskusvaalilautakunnan tehtävät. Eduskuntavaalit 2003, s. 19) mukaan liikuntavammaisten ja muiden liikuntaesteisten mahdollisuuksiin äänestää oman äänestysalueensa äänestyspaikassa on kiinnitettävä huomiota. Mahdollisuuksien mukaan olisi esimerkiksi vammaisten käyttämille kulkuvälineille pyrittävä varamaan pysäköintitilaa äänestyspaikan välittömässä läheisyydessä ja järjestämään heidän avustamisensa äänestyspaikan ulko- ja sisäpuolella. Oikeusministeriön vaaliohjeiden nro 2 (Vaalilautakunnan tehtävät. Eduskuntavaalit 2003, s. 6) mukaan äänestyskoppien tulee olla sellaiset, että vaalisalaisuuden säilyminen turvataan. Niitä liikuntavammaisia henkilöitä varten, jotka käyttävät pyörätuolia, tulisi äänestyspaikkaan varata tarkoitukseen sopiva irrallinen kirjoitusalue tai vastaava.

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 53 §:n mukaan hallinto- ja palvelurakennuksen sekä muussa rakennuksessa olevan sellaisen liike- ja palvelutilan, johon tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä, sekä näiden rakennuspaikan tulee soveltua myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut.

3.3

Arviointi

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat siis yhdenvertaisia lain edessä, eikä ketään saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan esimerkiksi vammaisuuden perusteella. Tämä yhdenvertaisuussäännös ilmaisee perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen mukaan paitsi tosiasiallisen vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta, myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta (HE 309/1993 vp s. 43).

Perustuslain 22 § asettaa julkiselle vallalle myös perusoikeuksien turvaamisveloitteen. Tämän veloitteen toteuttamiseksi tietyille erityisryhmille kuten vammaisille voidaan tarjota myös erityisiä palveluja tai muita tukitoimia, joilla heidän elämäntilanteensa saadetaan mahdollisimman yhdenvertaiseksi niiden kanssa, joilla nämä etuudet pääsääntöisesti jo ovat. Tavoitteena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä.

Oikeusministeriön kirjoituksenne johdosta antamassa lausunnossa käydään läpi niitä vaalilaissa säädettyjä erityispalveluja, joilla pyritään turvaamaan liikuntarajoitteisen oikeus käyttää äänioikeuttaan. Myös oikeusministeriön vuoden 2003 eduskuntavaaleja varten antamissa vaaliohjeissa kiinnitetään huomiota liikuntavammaisten ja muiden liikuntaesteisten mahdollisuuksiin äänestää oman äänestysalueensa äänestyspaikassa.

Edellä mainituista oikeusministeriön ohjeista huolimatta Te ette päässyt pyörätuolilla omaan äänestyspaikkaanne, koska äänestyspisteenä toimineella Varissuon nuorisotalolla oli noin kahdeksan senttimetriä korkea kynnyks. Ette tästä syystä kantelunne mukaan voinut äänestää.

Saamani selvityksen mukaan Teille kuitenkin tarjottiin mahdollisuutta äänestää vaalihuoneiston ulkopuolella. Turun kaupungin keskusvaalilautakunta toteaa selvityksessään, että vaalilautakunnan on järjestettävä äänestäjälle mahdollisuus äänestää tarvittaessa niin, että lautakunnan jäsenet tulevat huoneiston ulkopuolelle, jossa äänestäjä täyttää äänestyslippunsa. Tämän jälkeen vaaliavustaja toimittaa äänestyslipun vaaliurnaun. Ette halunnut käyttää tätä vaihtoehtoa hyväksenne. Näin ollen ei voida mielestäni katsoa, että Varissuon äänestyspaikalla äänioikeutenne käyttö olisi estynyt vuoden 2003 eduskuntavaaleissa.

Pidän kuitenkin perusoikeusnäkökulmasta epätydyttävänä, että keskusvaalilautakunnan aloitteesta ja Turun kaupunginhallituksen päätöksellä äänestyspaikaksi hyväksyttiin tila, johon liikuntavammaiselle ei ollut järjestetty esteetöntä pääsyä. Vaalilain 69 §:n 1 momentin mukaan kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että vaalipäivän äänestystä varten kullakin äänestysalueella on kunnan tähän tarkoitukseen käytettäväksi antama *asianmukainen* äänestystila ja tarvittava kalusto. Keskusvaalilautakunnan selvityksessä todetaan, että äänestyspaikkoja valitessa pyritään ottamaan huomioon myös vammaisten ja apuvälineitä tarvitsevien pääsy äänestyspaikalle.

Mielestäni sen varmistaminen, että äänestyspaikoiksi valitaan liikuntarajoitteisille mahdollisimman hyvin soveltuvia tiloja tai muuten huolehditaan liikuntaesteisten pääsystä äänestyspaikkaan olisi perustuslain 6 §:ssä turvattu yhdenvertaisen kohtelun sekä perustuslain 14 §:ssä tarkoitetun osallistumisoikeuden aineellista turvaamista. Oikeusministeriö onkin ohjeissaan pyrkinyt kiinnittämään huomiota liikuntaesteisten mahdollisuuteen äänestää omassa äänestyspaikassaan.

Oikeusministeriö on nyt kantelunne johdosta antamassaan lausunnossa ilmoittanut kiinnittävänsä jatkossa kuntien keskusvaalilautakuntien huomiota siihen, että tulevaisuudessa myös esimerkiksi sähkökäyttöistä pyörätuolia käyttävällä olisi (esimerkiksi ns. luiskaa käyttämällä) mahdollista päästä äänestystilaan.

3.4

Toimenpiteet

Saatan tässä vastauksessa esitetyt yleiset näkökohdat oikeusministeriön vaaliyksikön tietoon. Lähetän tämän vastauksen samassa tarkoituksessa myös Turun kaupunginhallitukselle sekä Turun kaupungin keskusvaalilautakunnalle.

Asia ei anna minulle aihetta enempään.